

Summary

Romanadze L. D. Terms and Conditions for legal protection of trademarks. — Article.

The article considers in detail the procedure for obtaining the legal protection of trademarks. Analysis of all stages of registration of a trademark: the application, consideration of the application, examinations of application, issuing certificates. Gives reasons for refusal of trademark registration.

Keywords: trademark, registration of trademarks, applications for trademark registration, formal examination, examination, grounds for refusal of trademark registration.

УДК 349.422.2

V. M. Macin

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АГРОТОРГОВИХ ДОМІВ, СТВОРЕНИХ У ФОРМІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ

Основою соціально-економічних перетворень в аграрній сфері є нова ідеологія аграрних відносин. В першу чергу — надання приватному сільськогосподарському товаровиробнику самостійності у виборі форм господарювання, каналів реалізації продукції, партнерів по співпраці.

Метою даної статті є всебічний теоретичний аналіз проблем правового забезпечення розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, правового становища обслуговуючих кооперативів у сільському господарстві України. Для досягнення цієї мети були поставлені такі основні завдання: здійснити аналіз правових норм щодо статусу окремих суб'єктів аграрного господарювання у формі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та опрацювати рекомендації щодо можливості створення агроторгових домів у формі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Серед сучасних наукових досліджень, присвячених окремим проблемам кооперативних відносин та аналізу правового становища сільськогосподарських кооперативів, важливо виділити праці таких українських учених, як: Я. З. Гаєцька-Колотило, О. В. Гафурова, І. І. Каракаш, П. Ф. Кулинич, В. В. Носік, Л. О. Панькова, О. О. Погрібний, В. І. Семчик, О. М. Сонін, Н. І. Титова, В. Ю. Уркевич, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга, В. В. Янчук, В. З. Янчук та інші.

Викладені обставини, потреба в удосконаленні правової регламентації діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, у визначенні їх місця у структурі реформованого сільського господарства України, а також відсутність належного опрацювання даних проблем в юридичній науці роблять тему дослідження актуальною й обумовлюють її вибір.

Саме на врегулювання питань, пов'язаних із створенням та функціонуванням аграрного ринку в Україні, було прийнято низку нормативних актів, серед яких: постанови Кабінету Міністрів України «Про прискорення організації біржового сільськогосподарського ринку» № 916 від 17 листопада 1995 р.

[1] та «Про Концепцію розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції» № 848 від 5 серпня 1997 р. [2]. Також, з метою прискорення формування інфраструктури аграрного ринку, створення умов для надійного ресурсного забезпечення виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції та продовольства, сприяння розвитку підприємництва в аграрному секторі економіки було прийнято укази Президента України № 767 від 6 червня 2000 р. «Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку» [3] та № 415 від 19 травня 2003 р. «Про додаткові заходи щодо стабілізації ринку зерна» [4], які стали логічним продовженням і закріпленням перших позитивних результатів у процесі реформування сільського господарства.

Згідно з п. 2 розділу 4 Концепції розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції інфраструктура біржового ринку сільськогосподарської продукції включає:

- біржі;
- аукціони худоби (як самостійні заходи або підрозділи бірж);
- агроторгові доми;
- допоміжну базу біржового ринку (елеватори, сховища, складські приміщення, транспортні структури тощо);
- добровільні об'єднання (асоціації, спілки тощо).

Метою створення агроторгових домів є прискорення і поглиблення аграрної реформи в Україні шляхом формування ринкового середовища, розвитку товарно-грошових відносин, більш вигідної реалізації виробленої продукції та поліпшення матеріально-технічного постачання агропромислових товаровиробників.

Агроторгові доми за змістом своєї діяльності повністю відповідають сучасним реаліям і попит на послуги, які ними надаються, невпинно зростає. Вони стають невід'ємною частиною аграрного ринку та системи реалізації сільськогосподарської продукції. При цьому вкрай актуальними залишаються питання щодо належного правового регулювання діяльності агроторгових домів, визначення їх правового статусу, взаємовідносин з аграрними біржами та сільськогосподарськими товаровиробниками.

Слід звернути увагу, що агроторгові доми як організаційна форма торгівлі відомі давно. Так наприкінці XIX — на початку XX ст. торгові доми, які сприяли купівлі-збуту різних видів продукції, було поширено в усьому світі. Вони купували товар у виробників або оптовиків, перепродавали його за кордон та навпаки. За такими принципами діяли торгові доми в Японії, а згодом Англії, Угорщині, Фінляндії. Поступово розвиваючи свою діяльність, торгові доми багатьох розвинених країн зайняли помітне місце у торговельній інфраструктурі країни. Наприклад, в Японії до 45% експорту та 77% імпорту здійснюється через мережу торгових домів [5, 108].

Створення систем агроторгових домів в Україні почалося після прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 17 листопада 1995 р. № 916 «Про прискорення організації біржового сільськогосподарського ринку» [1], якою передбачався механізм взаємодії аграрних бірж з агроторговими домами.

В Україні практика діяльності торгових домів невід'ємно пов'язана з діяльністю товарних бірж, яка зазнала істотних змін від повної заборони у радянські часи до відродження біржової торгівлі в незалежній Україні. Саме при формуванні біржового ринку сільськогосподарської продукції виникла необхідність відродження торгових домів, тому логічно, що нині мова йдеться саме про агроторгові доми. З метою забезпечення ефективної роботи агроторгових домів слід впорядкувати існуючу правову базу та надати їй чіткої логічної послідовної структури. Задля відпрацювання підходів до вдосконалення існуючого законодавства необхідно провести аналіз сучасного правового становища агроторгових домів, дослідити особливості їх діяльності порівняно з аграрними біржами на підставі чинного українського законодавства.

Законодавчі акти не містять визначення агроторгових домів, але виходячи з завдань, вирішення яких покладено на агроторгові доми, відповідно до Типового положення про міжрегіональний та районний агроторговий дім, затвердженого спільним наказом Міністерства сільського господарства і продовольства України та Української академії аграрних наук № 85/17 від 18 березня 1996 р. [6] Л. О. Паньковою робиться висновок про те, що агроторгові доми є допоміжною, більш ефективною формою надання невеликим сільськогосподарським підприємствам послуг із реалізації сільськогосподарської продукції, порівняно з аграрними біржами, торгівля на яких здійснюється переважно великими партіями сільськогосподарської продукції [7, 171].

Виходячи із змісту Типового положення О. Батигіною було окреслене поняття агроторгового дому як «спеціального суб'єкта господарювання, що організовується переважно в організаційно-правовій формі господарського товариства, діяльність якого спрямована на надання послуг зі створення належних умов для обігу сільгосппродукції координації взаємодії сільгоспвиробників з аграрними біржами, іншими суб'єктами аграрного ринку, а також проведення торговельно-посередницької, організаційно-виробничої, інформаційно-координаційної, аналітико-консультативної, організаційно-виробничої та іншої діяльності у сфері обігу сільськогосподарської продукції» [8, 40].

Отже, Типовим положенням передбачалося створення агроторгових домів переважно у формі господарських товариств. Практика показала, що більшість засновників обирала саме таку організаційно-правову форму. Агроторгові доми створювалися у формі акціонерних товариств закритого і відкритого типу, товариств з обмеженою відповідальністю.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України № 1858 від 12 грудня 2002 р. «Про затвердження Програми розвитку сільсько-господарських обслуговуючих кооперативів на 2003–2004 роки» [9] наказом Міністерства аграрної політики від 26 червня 2003 р. № 191 затверджено Примірний статут сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу — агроторгового дому [10]. Це фактично надало новий поштовх розвитку агроторгових домів як неприбуткових організацій. Тобто такі агроторгові доми, здійснюючи обслуговування членів кооперативу, не ставлять за мету одержання прибутку. Вони надають послуги за собівартістю членам свого кооперативу, повертаючи при цьому прибуток своїм членам.

Членами такого агроторгового дому можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, зробили вступні та пайові внески, користуються послугами та беруть участь у господарській діяльності агроторгового дому.

Безумовно, особи, які вирішили створити агроторговий дім, повинні мати право самостійно обирати ту чи іншу організаційно-правову форму і законодавцю немає потреби обмежувати це право. Але водночас, зважаючи на суттєві переваги кооперативу порівняно з іншими формами господарювання, вбачається доцільним з метою забезпечення прав сільськогосподарських товаровиробників створювати агроторгові дома саме у формі сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. Ця думка підтверджується також положеннями наказу Мінагрополітики «Про підвищення ефективності функціонування агроторгових домів» № 163 від 20 квітня 2005 р. Відповідно до п.п. 2.1–2.2 Наказу одними з рекомендованих заходів щодо підвищення ефективності функціонування агроторгових домів є:

1) активізація роботи з формування мережі агроторгових домів — сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів за статусом, посилення роз'яснювальної роботи щодо переваг їх функціонування в ефективному обслуговуванні сільськогосподарських товаровиробників, чинному правовому та податковому полі, надання їм організаційної, консультативної, методичної та фінансової допомоги на першому етапі створення;

2) пропонування існуючим агроторговим домам з метою спрямування їх діяльності на ефективне обслуговування сільськогосподарських товаровиробників та забезпечення у цьому процесі паритету економічних інтересів розглянути (за згодою) можливі шляхи створення на їх базі більш ефективних для сільськогосподарських товаровиробників структур — сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

На підтвердження зазначених положень можна навести також такі аргументи: організаційно-правова структура кооперативу поєднує в собі соціальні та економічні (виробничі) риси [11, 178]. Кооперативи засновуються на принципах самопомоги, самовідповідальності, демократії, рівності і солідарності. Згідно з традиціями засновників, члени кооперативу надають етичне значення чесності, відкритості, соціальній відповідальності і турботі про інших [12, 28].

Стаття 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» вказує, що сільськогосподарський обслуговуючий кооператив — кооператив, створений для надання послуг переважно членам кооперативу та іншим особам з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності. При цьому, як зазначається в літературі, обслуговуючі кооперативи є особливими підприємствами [13, 141]. Особливість пов'язана з неприбутковим характером, цієї організації. Як відмічає В. І. Семчик, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи створюються сільськогосподарськими товаровиробниками для здійснення на засадах взаємодопомоги та економічного співробітництва різних видів обслуговування своїх членів [14, 211].

На думку Л. О. Панькової, агроторговий дім у формі обслуговуючого кооперативу — це спрощена, порівняно з аграрними біржами форма надання послуг сільськогосподарським товаровиробникам, який здійснює свою діяльність на тих же засадах, що й аграрні біржі. Він не займається комерційним посередництвом, не має на меті одержання прибутку і відноситься до непідприємницьких товариств [7, 176].

Агроторгові доми є елементом аграрного ринку, який має безпосередній зв'язок з біржею та створюється задля досягнення спільної з біржами мети. А саме: безперебійного постачання продовольчих товарів кінцевому споживачеві; зростання обсягів купівлі-продажу сільськогосподарської продукції та продовольства; забезпечення належного рівня ціни та якості сільськогосподарської продукції; максимального поширення інформації про ринки цієї продукції; аналізу та прогнозування кон'юнктури аграрного ринку.

Незважаючи на те, що цілі діяльності аграрних бірж та агроторгових домів тотожні, їх діяльність має свою специфіку.

Агроторгові доми порівняно з аграрними біржами більш пристосовані до ринкових умов конкретного регіону, території і тому швидше реагують на зміни кон'юнктури ринку. Наближеність до товаровиробника сприяє скороченню витрат на посередницькі послуги та транспортування продукції.

На відміну від бірж агроторгові доми закуповують нестандартні партії товару, що дуже важливо для сільськогосподарських підприємств з невеликими обсягами виробництва та для фермерських господарств.

До функцій, передбачених Типовим положенням про міжрегіональний та районний агроторговий дім, серед інших віднесено інформаційно-координаційну, яка полягає в акумулюванні, відповідній обробці та поширенні на платній основі інформації серед асоційованих членів і разових клієнтів щодо поточної кон'юнктури локального і зовнішніх ринків через систему надання довідок. Також агроторгові доми в установлені строки надають інформацію органам статистики і місцевої виконавчої влади про ввезення та вивезення в регіон основних видів продукції і середні ціни на неї.

Наближеність до товаровиробника сприяє тому, що достовірна інформація про стан ринку буде надана вчасно, на відміну від бірж, де інформація надходить у великих обсягах та розрахована, як правило, на фахівців-аналітиків і трейдерів.

Характерним в умовах реформування аграрного сектору є зростання обсягів укладених форвардних та опціонних договорів на аграрному біржовому ринку та формування ф'ючерсного біржового ринку.

Враховуючи перспективу подальшого розвитку строкового (ф'ючерсного) ринку, можна передбачити, що аграрні біржі все менше будуть зацікавлені в прямих контрактах між товаровиробниками і споживачами.

Після того, коли в Україні буде сформовано строковий ринок, агроторгові доми почнуть виконувати свої функції в повному обсязі і більша частина договорів на купівлю-продаж реального товару буде здійснюватися через мережу агроторгових домів. З розвитком ф'ючерсного ринку агроторгові доми повинні

взяти на себе ще одну функцію, таку як страхування цінового ризику по форвардним контрактам, що особливо актуально для сільськогосподарських товаровиробників. Організація агроторговими домами ринкового страхування цін на сільськогосподарську продукцію повинна здійснюватися шляхом розробки та практичного використання типових договорів, які передбачають можливість як підвищення витрат так можливість зміни ринкової ціни.

Створення такої системи реалізації сільськогосподарської продукції повинно мати належне правове забезпечення. Важливим кроком у створенні відповідної правової бази буде визначення правового статусу агроторгових домів та його закріплення у відповідних законах. Таким чином, агроторгові дома — важливий елемент аграрного ринку, головна мета якого — забезпечення нормального функціонування ринку реального товару сільськогосподарської продукції. Агроторгові дома забезпечують взаємодію аграрних бірж та сільськогосподарських товаровиробників.

Положення про агроторгові дома можуть бути внесені окремими статтями до Законів України «Про товарну біржу» та «Про сільськогосподарську кооперацію».

Зважаючи на можливість вибору організаційно-правової форми при створенні агроторгового дому, на наш погляд, доцільним є їх створення на кооперативних засадах. Оскільки саме така форма надає можливість товаровиробнику, уникаючи посередницьких структур, бути рівноправним партнером у ринковому середовищі. Так, Програма становлення і розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як неприбуткових організацій затверджена наказом Міністерства аграрної політики від 31 серпня 2000 р. № 168 [15] наголошує, що найефективніший спосіб боротьби з посередництвом — це розвиток альтернативної структури обслуговування агропромислового комплексу на кооперативних засадах, яку контролюватимуть і якою володітимуть ті, хто нею користуватиметься, тобто сільськогосподарські товаровиробники, але без усунення ринкових посередників взагалі, оскільки без них неможливе існування ринкової економічної системи. Необхідно лише обмежити їх вплив метою встановлення ринкової рівноваги і розвитку конкуренції в інтересах піднесення сільського господарства.

Узагальнюючи викладене, автор дійшов таких висновків:

1. Агроторгові дома є спеціалізованими організаціями, що утворюються у формі обслуговуючих кооперативів, господарських товариств або в іншій формі; реєструються, як юридична особа; основною функцією яких є надання фермерським господарствам, іншим сільськогосподарським товаровиробникам послуг, пов'язаних із реалізацією сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішніх ринках, з організацією взаємодії сільськогосподарських товаровиробників із покупцями сільськогосподарської продукції, з аграрними біржами.

2. Агроторговий дім у формі сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу є спеціальним некомерційним суб'єктом господарювання, діяльність якого спрямована на надання послуг своїм членам — сільськогосподарським

товаровиробникам — зі створення належних умов для обігу виробленої ними сільськогосподарської продукції, координації їх взаємодії з аграрними біржами, іншими суб'єктами аграрного ринку, а також проведення торговельно-посередницької, організаційно-виробничої, інформаційно-координаційної, аналітико-консультативної та іншої діяльності у сфері обігу сільськогосподарської продукції.

Література

1. Про прискорення організації біржового сільськогосподарського ринку : постанова Кабінету Міністрів України № 916 від 17 листоп. 1995 р. // Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів. — № 11865/199.
2. Про Концепцію розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції : постанова Кабінету Міністрів України № 848 від 5 серп. 1997 р. // Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів. — № 12735/199.
3. Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку : указ Президента України від 6 черв. 2000 р. № 767 // Урядовий кур'єр. — 2000. — 8 черв.
4. Про додаткові заходи щодо стабілізації ринку зерна : указ Президента України № 415 від 19 трав. 2003 р. // Урядовий кур'єр. — 2003. — 22 трав.
5. Дмитрук Б. П. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі / Б. П. Дмитрук. — К. : Либідь, 2001. — 244 с.
6. Про затвердження Типового положення про міжрегіональний та районний агроторговий дім : наказ № 85/17 від 18 берез. 1996 р. / М-во сіл. госп-ва і продовольства України, Укр. акад. аграр. наук // Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів. — № 14452/2000.
7. Панькова Л. О. Правове регулювання діяльності аграрних бірж в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Л. О. Панькова. — К., 2005. — 218 с.
8. Батягіна О. Правове становище агроторгових домів // Право України. — 2006. — № 3. — С. 39–43.
9. Про затвердження Програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2003–2004 роки : постанова Кабінету Міністрів України № 1858 від 12 груд. 2002 р. // Офіційний вісник України. — 2002. — № 51. — Ст. 2293.
10. Про затвердження примірних статутів сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу : наказ М-ва аграрної політики України № 191 від 26 червня 2006 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — Режим доступу : portal.rada.gov.ua/.
11. Бабенко С. Г. Організаційно-правові форми кооперативної діяльності // Кооперативне право : підручник / за ред. В. І. Семчика. — К., 1998. — С. 178–182.
12. Семчик В. І. Принципи кооперативного права // Кооперативне право : підручник / за ред. В. І. Семчика. — К., 1998. — С. 27–34.
13. Проценко Т. П. Правові аспекти становлення і розвитку сільськогосподарської кооперації в умовах аграрної реформи // Організаційно-правові питання аграрної реформи в Україні / за ред. В. І. Семчика. — К., 2003. — С. 132–159.
14. Семчик В. І. Організаційно-правові засади діяльності сільськогосподарської кооперації // Правова держава : щоріч. наук. пр. — К., 1998. — Вип. 9. — С. 208–214.
15. Про розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів : наказ М-ва аграрної політики України № 168 від 31 серп. 2000 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — Режим доступу : portal.rada.gov.ua.

Анотація

Масія В. М. Особливості правового статусу агроторгових домів, створених у формі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. — Стаття.

Стаття присвячена дослідженню окремих питань становлення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в умовах ринкової економіки України. Аналізуються проблеми законодавчого забезпечення розвитку обслуговуючої кооперації в сільському господарстві, визначаються поняття «сільськогосподарський обслуговуючий кооператив», «агроторговий дім у формі сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу» тощо. Досліджуються питання правосуб'єкт-

ності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та їх окремих форм за сучасних умов. Особлива увага приділена вивченню питань неприбутковості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Ключові слова: сільськогосподарський кооператив, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, неприбутковий статус, аграрна біржа, агроторговий дім.

Аннотація

Масин В. Н. Особенности правового статуса агроторговых домов, созданных в форме сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов. — Статья.

Статья посвящена исследованию отдельных вопросов становления сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов в условиях рыночной экономики Украины. Анализируются проблемы законодательного обеспечения развития обслуживающей кооперации в сельском хозяйстве, определяются понятия «сельскохозяйственный обслуживающий кооператив», «агроторговый дом в форме сельскохозяйственного обслуживающего кооператива» и др. Исследуются вопросы правосубъектности сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов и отдельных их форм в современных условиях. Особое внимание уделяется изучению вопросов неприбыльности обслуживающих кооперативов.

Ключевые слова: сельскохозяйственный кооператив, сельскохозяйственный обслуживающий кооператив, неприбыльный статус, аграрная биржа, агроторговый дом, кредитный кооператив.

Summary

Masin V. M. Special Features of Agricultural Servicing Co-operative Societies' Legal Status. — Article.

The thesis is dedicated to the research of isolated questions of forming and establishing agricultural servicing co-operative societies in Ukraine under the conditions of market economy. The problems of legal ensuring for agricultural servicing co-operation are analysed, the notions of «agricultural servicing co-operative society», «agrarian kaufhaus qua an agricultural servicing co-operative society» ect. are defined. The questions about the legal subject right of the agricultural servicing co-operative societies and their particular kinds which have been functioning under the current conditions are investigated. Special attention is paid to the study of agricultural servicing co-operative societies unprofitability as well as to the current in the development of the agricultural servicing co-operative societies.

Keywords: agricultural co-operative society, agricultural servicing co-operative society, unprofitable status, agrarian stock exchange, agrarian kaufhaus.

УДК 347.518

К. В. Кужильна

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ УЧАСНИКАМИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Актуальність теми відшкодування шкоди, заподіяної учасниками дорожнього руху, пояснюється низкою причин. По-перше, це пов'язано з суттєвим збільшенням кількості випадків відшкодування завданої шкоди, що, у свою чергу, обумовлено збільшенням кількості автомобілів та пошвидшенням ритму життя у цілому. По-друге, питання відшкодування завданої сумісними діями шкоди — це завжди те спірне питання, яке є визначальним моментом при вирішенні конфліктної ситуації. По-третє, саме відшкодування завданої шкоди є обставиною, яка відновлює порушені майнові права постраждалого.

© К. В. Кужильна, 2011